

УДК 504

Гук М.М., аспірант©

Інституту регіональних досліджень НАН України

Черевко М.В., к.б.н., професор

Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С.З. Гжицького

ОСНОВНІ ПРІОРИТЕТИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ

В статті подано короткий аналіз екологічної ситуації і регіональних екологічних проблем у Львівській області та стратегічні пріоритети її екологічної політики; наголошено на рекомендовані авторами конкретні заходи їх втілення.

Ключові слова: навколишнє середовище, екологічні проблеми, екологічні пріоритети.

Вступ. Львівська область характеризується своєрідним географічним розташуванням, які надають їй певні переваги і водночас створюють певні екологічні проблеми. Перевагою щодо розташування області є міжнародні комунікації, що з'єднують Україну з Польщею, Словаччиною, Угорщиною, Румунією. Отже, окремі екологічні проблеми Львівщини споріднені зі загальнодержавними й міждержавними проблемами.

У щорічних звітах наголошується, що причиною багатьох екологічних регіональних і локальних проблем є наявність на Львівщині гірничо- добувної, нафтопереробної, хімічної, целюлозно - паперової, машинобудівної галузей промисловості, а також значна кількість виробництв – забруднювачів навколишнього середовища [1]. Гострими є проблеми водопостачання й водовідведення, складування й утилізації відходів виробництва, раціонального використання природних ресурсів. Нерозв'язаними залишаються проблеми, вирішення яких пов'язане з необхідністю вдосконалення державних, адміністративних й економічних інструментів екологічної політики.

Згідно статистичних даних за 2008 р.[2], викиди в атмосферне повітря з розрахунку на один квадратний кілометр території області становили в середньому 12.2 тонн від стаціонарних і пересувних джерел. Це означає, що на одного мешканця припадало 104.4 кг. У порівнянні з попереднім роком загальні обсяги викидів зросли на 5.4 %, від стаціонарних джерел – на 14.4 %.

Найбільша частка в цьому належить підприємствам – виробникам електроенергії, газу та розподілення води (46.7 %). Половина викидів забруднюючих речовин стаціонарними джерелами стосується Кам'яно – Бузького району.

Немало проблем і в сфері охорони водних ресурсів. Особливо це стосується запобігання забрудненню поверхневих та підземних вод. У природні

водойми області у 2008 р. було скинуто 253.8 млн. куб.м використаної води, в тому числі 60 млн. куб.м забрудненої неочищеної або недоочищеної.

Насторожує забруднення водних об'єктів сполуками важких металів, нітратами, сульфатами, а також проблема забезпечення населення якісною питною водою.

Багато проблем у сфері дотримання норм земельного законодавства, охорони земельних ресурсів та їх раціонального використання. Знизилась родючість земель (майже кожен четвертий гектар підданий ерозії), недостатньо проводиться рекультивація земель. Тому покращення вимагає рівень і повнота цільового використання сільськогосподарських земель і проведення заходів підвищення родючості ґрунтів області.

Суттєвим фактором негативного впливу на природні ресурси області є розміщення небезпечних відходів, які стають джерелом забруднення усіх сфер навколишнього середовища. На підприємствах, у організаціях і установах області за 2008 р. утворилось 1411 тонн промислових відходів I – III класів небезпечності. Найбільше їх на підприємствах міст Дрогобича (46%), Львова (25%), Стрия (8%). Знешкоджено й знищено 539 тонн.

У лісовому господарстві значних збитків завдають лісові пожежі, екстремальні метеорологічні умови, ентомошкідники та хвороби. На кінець 2008 р. в області виявлено 23.4 тис.га лісів, пошкоджених шкідниками та хворобами. Виконання лісозахисних заходів щодо знищення їх осередків становить лише 0.6 % .основна частина цих робіт проведена біологічним методом.

Для збереження унікальних та типових екосистем, різноманіття генофонду ресурсів біосфери в області функціонує 24 природно – заповідні об'єкти державного значення (заповідник «Розточчя», Національні природні парки «Яворівський», «Сколівські бескиди» та ін.) та 300 об'єктів місцевого значення (парк «Знесіння», «Надсянський», «Верхньодністровські Бескиди», «Равське Розточчя»). Особливій охороні підлягають 77 видів рослин та 89 видів тварин, занесених у Червону книгу України, а також 17 рослинних угруповань, занесених до Зеленої книги України.

Аналіз динаміки екологічної ситуації в області за останні роки дає підстави стверджувати про тенденцію до збільшення сумарних обсягів забруднення усіх сфер навколишнього середовища. Як уже наголошувалось, підвищився рівень забруднення атмосфери з причин активізації економічної діяльності підприємств та зростання чисельності автомобільного транспорту. На нашу думку, значну роль у цьому відіграє скорочення і незадовільний стан зелених насаджень – фільтраторів повітря.

Негативні тенденції спостерігаються і в прогресуючому підвищенні рівня забруднення поверхневих вод внаслідок скидання неочищених стоків у водойми. Причина у фізичному й технічному зносі водопровідно – каналізаційних систем, збільшенні обсягів нагромадження відходів виробництва і споживання.

Однак, як це підкреслюється у звітних матеріалах, спостерігаються і деякі позитивні зрушення у сфері покращення екологічних умов на території області. Зокрема, такі тенденції проявилось у сфері активізації розвитку екологічно спрямованого підприємництва із переробки та утилізації відходів, альтернативної енергетики, зеленого туризму.

За останні роки поглибились зв'язки з Польщею та іншими прикордонними державами з метою об'єднання зусиль для вирішення спільних екологічних проблем.

Однак існує ще багато невирішених питань у галузі екологічної безпеки та природокористування як в межах регіону, так і на міжрегіональному рівні. Враховуючи їх актуальність і невідкладність вирішення, в області розроблена «Програма охорони навколишнього середовища Львівської області на 2009 – 2012 роки». Та добігає кінця термін її реалізації, а особливих позитивних змін не зареєстровано. Як підкреслюється у звітних документах державної екологічної інспекції Міністерства охорони навколишнього природного середовища у Львівській області, реалізується ця програма дуже повільно й не в повному обсязі в основному через недостатнє фінансове забезпечення та технічні можливості. Додаткові проблеми пов'язані з необхідністю виконання екологічних вимог УЕФН у зв'язку з проведенням у м. Львові Євро – 2012. їх ми відчуваємо вже зараз напередодні цієї події.

Стратегічна екологічна політика області, викладена ще в проекті «Програми» орієнтована на перетворення Львівщини у регіон чистого навколишнього середовища, високої культури, розвинутого туризму та рекреації [3]. Вона повинна забезпечувати дотримання вимог міжнародних актів, учасником яких є Україна. Це майже міфічно – утопічне гасло, здійснення якого навряд чи можна буде відзначати в найближчому майбутньому.

Заплановано, написано, запрограмовано, однак застережливо підкреслено, що все ті ж кризові явища в економіці не дозволяють спрямовувати належні фінансові ресурси на виконання намічених природоохоронних заходів.

Значному покращенню природоохоронної діяльності, а відповідно й фінансовому збагаченню її фонду, на нашу думку, сприяла б система активізації екологічного контролю у місті й області щодо дотримання керівниками установ, підприємств, господарських об'єктів і громадян правил і норм екологічного законодавства; реалізація системи штрафів й відшкодувань збитків. В протилежному випадку попереджувальні знаки, нагадування, гасла залишаються лише символами.

Заслуговують схвалення пріоритети та критерії вибору їх, викладені у «Програмі охорони навколишнього природного середовища Львівської області»[3]. Основними першочерговими проблемами виступають ті, що представляють загрозу здоров'ю населення, завдають непоправних втрат біологічному різноманіттю регіону та проблеми, що визнані міжнародним співтовариством як глобальні.

В основу екологічної політики у Львівській області покладено 6 основних пріоритетів, здатних забезпечити покращення екологічної ситуації.

На що спрямовані вони і як можуть бути реалізовані ?

1. Екологічна стабілізація та реабілітація територій в зоні гірничо – хімічних та гірничо – видобувних галузей.

Нажаль, з року в рік не виконуються заплановані заходи щодо рекультивациі й благоустрою території Яворівського сірчаного комбінату, териконів Червоноградського вугільного басейну та інших порушених земель області та зруйнованих ділянок ландшафту.

2. Поліпшення екологічного стану поверхневих вод басейнів рік Дністер, Західний Буг, Сян та забезпечення водопостачання населених пунктів питною водою у достатній кількості та належної якості.

Доводиться констатувати, що часткове виконання заходів у даній сфері не знімає екологічної напруги і гостроти проблеми. Так і не ліквідовані руйнівні наслідки й загроза повеней річок Дністер і Стрий; не завершене будівництво протиповеневих споруд. Відсутні природоохоронні захисні зони природних водойм; природні річки, потічки й озера небезпечно забруднені; якість питної води не відповідає держстандартичним екологічним нормативам. Небезпеку і пряму загрозу здоров'ю сільських мешканців становить кринична вода, контроль якої вкрай незадовільний.

3. Утилізація, переробка та захоронення твердих промислових та побутових відходів, знешкодження пестицидів.

Щодо актуальності й вагомості цього пріоритету природоохоронної діяльності, то її можна оцінити як таку, що спрямована на попередження виникнення регіональних і локальних екологічних катастроф і загрозливих здоров'ю людей ситуацій. Нелегко вирішити питання ліквідації вже непридатних для застосування запасів токсичних пестицидів і агрохімікатів.

Чекають свого вирішення проблеми складування й утилізації твердих небезпечних відходів, кількість яких в області зростає. Існуючі відповідні служби і організації ще не здатні забезпечити їх утилізацію. Щодо твердих побутових відходів, то необхідно повсюдно запровадити роздільний збір їх у відповідні контейнери (як у Сихівському районі Львова), а також реалізувати проект будівництва сміттєпереробного заводу. Заслуговує на увагу пересувна сміттєспалювальна установка.

4. Розвиток природно – заповідної мережі, охорона та використання лісів.

Завдання, передбачені цим пріоритетом, знайшли своє втілення у природоохоронній діяльності Львівщини. Та, нажаль, доводиться констатувати, що заповідний режим і передбачене ним використання земель заповідного фонду істотно порушується, а заходи впливу на порушників не застосовуються. Аналогічною є картина використання, охорони і відновлення лісів, у сфері яких теж відсутній належний державний екологічний контроль.

5. Організація системи екологічного моніторингу та інформаційного забезпечення природоохоронної діяльності. Його реалізація вимагає систематичності й охоплення більшої кількості найбільш мінливих і небезпечних об'єктів.

6. Охорона атмосферного повітря. Здійснення цього пріоритетного напрямку потребує деякої переорієнтації у відборі критеріїв оцінки стану й безпечності повітряного середовища. У полі зору контролюючих органів насамперед опиняється підприємства небезпечних галузей та автотранспорт. Не враховується основний елемент міських екосистем і населених пунктів – зелені насадження та їх фітофільтраційна роль. А звідси й недооцінка руйнівного впливу на них з боку людини.

Висновки. Ознайомлення з доступним інформаційним матеріалом, що стосується характеристики стану екологічного середовища Львівщини та його аналіз і оцінка, свідчать про необхідність активізувати державний екологічний контроль й дотримання норм екологічного законодавства, пошуки ефективних шляхів реалізації пріоритетів стратегічної екологічної політики.

Література

1. Екологія Львівщини. – Львів: ЗУКЦ, 2009. – 153с
2. Стан довкілля Львівщини у 2008 році. Економічна доповідь. – Львів, 2009. – 16с.
3. Програма охорони навколишнього природного середовища Львівської області на 2009 – 2012 роки. (Основні положення). – Львів, 2008. – 34с.

Summary

BASIC PRIORITIES OF ECOLOGICAL POLICY OF THE LVIV AREA AND WAYS OF THEIR REALIZATION

In the article complication of ecological situation and sharpness of ecological problems in the Lviv area are marked and priorities of ecological policy of their decision are analysed.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2010